

Kjærlighet og vilje

Roberto Assagioli

Foreningen av Kjærlighet og Vilje

Faren med ubehersket vilje er at den mangler hjerte. Vi ser, og så spesielt under viktoria-tiden, den kalde, strenge og til og med ondskapsfulle viljen styre. På den andre side kan kjærlighet uten vilje gjøre mennesket svakt, sentimentalt, overemosjonelt og ineffektivt.

En av de viktigste årsakene til dagens forstyrrelser er mangelen på kjærlighet i dem som har vilje og mangelen på vilje i dem som er gode og kjærlige. Dette peker utvilsomt på et umiddelbart behov for integrasjon, foreningen av kjærlighet med vilje.

Å drøfte temaet kjærlighet i samme grad som vi har drøftet viljen ville kreve en hel bok i seg selv. Men en kortfattet betraktning av noen av de viktigste betydningene av ordet er nødvendig hvis vi skal forstå forholdet mellom kjærlighet og vilje.

Typer av kjærlighet

Den første kjærligheten er kjærlighet til seg selv. Å hevde dette kan avstedkomme en viss forbauselse, siden kjærlighet rettet mot en selv vanligvis anses å være det samme som egoisme eller narsissisme. Den slags kjærlighet til seg selv finnes selvfølgelig, men den er ikke den eneste formen; her, som alltid, må menneskets store kompleksitet og mangfold tas med i betraktningen. Når det gjelder kjærlighet til seg selv, avhenger alt av *hva* det er vi elsker ved oss selv og *hvordan* vi elsker det. Det er ikke annet enn egoisme hvis vi elsker de egosentriske og atskillende aspektene i oss, trangen til fornøyelse, eiendeler og dominans. Men hvis vi elsker det som er høyest og best i oss, det vi dypest sett *er*, hvis vi elsker våre potensialer til vekst, utvikling, kreative evner og samvær med andre, da driver denne kjærligheten, blottet for egoisme, oss til å leve et høyere liv. Denne kjærligheten er dermed ikke til hinder for det å elske andre på samme måte, men snarere et effektivt middel for å kunne gjøre det. Som med alle andre typer av kjærlighet kan viljen hjelpe oss å regulere og styre kjærligheten til en selv.

Kjærlighet til andre mennesker bestemmes av *den eller det* man elsker. *Morskjærlighet*¹ kan anses som det første og mest grunnleggende menneskelige forholdet. I sin innledende form har den et *forpliktende* vesen som kommer til uttrykk i morens beredvillige ønske om å beskytte og ta vare på det lille barnet sitt, en hengivenhet der selvpoppofrelsen som dette innebærer gladelig godtas. Imidlertid medfører barnets vekst en utvikling av sunn uavhengighet, noe som setter det rent moderlige aspektet av hennes kjærlighet på en hard prøve. Den første tidens hengivenhet og forsakelse kan [for hennes del] nå forvandle seg til avhengighet, eiendomstrang eller herskelyst. Sønnen eller datteren innser dette, selv når det skjer ubevisst, og avskyr det. Jo mer morens kjærlighet er dominerende og fordringsfull, jo sterkere blir barnets opprør. Og motsatt, dess mer kjærligheten er hengiven, dess mer bestående og dypere blir kjærlighetsforholdet. Igjen ser vi at vis bruk av viljen betyr all verdens forskjell.

¹ Begrepene "mors-" og "farskjærlighet" brukes her for å indikere spesifikke former for kjærlighet. I de fleste tilfeller vil begge typer komme fra begge foreldre, om enn i ulike mengder.

Farskjærighet er en liknende prosess, men med visse forskjeller. Også farens grunnleggende kjærighet til barnet er av forpliktende natur. Men denne første iveren etter å gi barna materiell trygghet og annen hjelp viker gjerne senere for en trang til å hevde sin autoritet og avkreve dem lydighet. Eller han kan identifisere seg med et barn i en slik grad at han forsøker å forme det i sitt bilde, et bilde som ofte ikke er å anbefale! I andre tilfeller kan han presse barnet hardt til å oppnå det han selv ikke klarte å oppnå, et urettferdig og gjerne uoppnåelig krav. I de fleste tilfeller blir resultatet opprør. Hvis barnet i stedet underkaster seg, gjør hun eller han det motvillig, og barnets følelse av frustrasjon kan ikke bare hindre dets utvikling, men kan ødelegge eller til og med drepe det tidligere kjærlike forholdet.

Kjærighet mellom mann og kvinne er et annet område der det råder mye begrepsmessig forvirring. Dette er årsaken til stadige, eller kanskje uopphørlige, misforståelser og påfølgende konflikter. Noen forfattere kaller kjærighet til en person av det motsatte kjønn for "erotisk kjærighet", men de ulike betydningene knyttet til ordet erotisk gjør det flertydig. I dagligtale så vel som i mye litteratur blir erotikk forstått som noe rent seksuelt, noen ganger på linje med pornografi. På den andre side har vi filosofer og psykologer, som, med referanser til Eros-myten og de betydninger som grekerne ga den, ser Eros som det ene kjønnets tiltrekning mot det andre, skapt av et begjær etter å forene og smelte sammen med den andre personen på ethvert plan, særlig det følelsesmessige.

I virkeligheten omfatter kjærighet mellom menn og kvinner en blanding av fysiske, emosjonelle, mentale og åndelige tiltrekninger, i sterkt varierende proporsjoner fra forhold til forhold, som også endrer seg over tid. Dette forklarer den store vanskeligheten to mennesker har med å forstå av hverandre, og med å kunne forenes og integreres på en harmonisk måte. Derav lidelsen og konfliktene som dette medfører.

De meste kjente og alminnelige aspektene av denne kjærigheten er *lidenskapelig* kjærighet, *sentimental* kjærighet og *idealistisk* kjærighet. Ikke mindre viktig, selv om den generelt får mindre oppmerksomhet i valget av partner, er kjærigheten basert på *intellektuell* forståelse og den som oppstår i *åndelig* samvær.

La oss nå vende oss til den gruppen av kjærighetsforhold som ikke er basert på tiltrekning mellom kjønnene. Her har vi *broderlig*, *uegennyttig* (altruistisk) og *menneskelig* kjærighet. Selv om disse kan vekkes og intensiveres av en følelse av medlidenhet for menneskelig smerte, kommer de i utgangspunktet av en følelse av grunnleggende identitet med ens brødre eller søstere i menneskeheten. I noen tilfeller, som "fransiskansk kjærighet", omslutter den alle levende vesener. En utførlig drøfting av disse kjærighetsforholdene finnes i P.A. Sorokins bok *The Ways and Power of Love*, og i Martin Luther Kings *The Strength to Love*.

Så har vi den *upersonlige* kjærigheten, en kjærighet til idéer eller idealer. Også her finnes det diverse komponenter og aspekter. Fascinasjon for et ideal, eller skjønnheten i en idé, avføder ofte hengivelse eller selvoppofrelse av en høy grad. Men den kan også føre til fanatisme og en *fiks idé*: et menneske kan bli besatt av en idé eller et ideal i en slik grad at vedkommende blir blind for alt annet, uten evne til forståelse, og grusom mot dem som ikke deler oppfatningen eller motsetter seg den.

Så har vi en kjærighet så forvridt at den kan kalles en karikatur av kjærighet. Det er den *idoliserende* kjærigheten i form av blind, fanatisk beundring av dagens idoler, stjernene på scenen og lerretet, sportens mestere, diktatorer og andre ledere.

Til slutt har vi *kjærlighet til Gud*, eller det man velger å la representere Universelt Vesen eller Væren: den Høyeste Verdi, Kosmisk Sinn, den Høyeste Virkelighet, både transcendent og iboende. En følelse av ærefrykt, undring, beundring og tilbedelse, ledsaget av trangen til å smelte inn i den virkeligheten, finnes i mennesket. Til enhver tid og i alle land har den avfødt de mange forskjellige religiøse og åndelige tradisjonene og formene for tilbedelse, i overensstemmelse med rådende kulturelle og psykologiske forhold. Den når sin blomstring i mystikerne som oppnår den levende opplevelsen av forening gjennom kjærlighet.

Forhold mellom kjærlighet og vilje

Alle disse typene av kjærlighet har sine egne *særskilte* forhold til viljen og dens ulike aspekter. Det å finne frem til eller finne ut av alle disse forskjellige forholdene i de spesifikke omstendighetene som det enkelte individ befinner seg i, er, selvsagt, en grunnleggende oppgave for oss alle. Det gjenstår mye å avdekke generelt og også i de enkelte tilfellene. Her vil jeg kun foreta noen generelle observasjoner om de viktigste berøringspunktene mellom kjærlighet og vilje.

Kjærlighet og vilje finnes gjerne i mennesket i omvendte proporsjoner. Det vil si at de som domineres av kjærlighet har en tendens til å ha mindre vilje, samtidig som de er lite tilbøyelige til å bruke det de har av den, mens folk med sterk vilje ofte mangler kjærlighet eller til og med uttrykker det motsatte av den. Men denne personlige ubalansen mellom kjærlighet og vilje kan fremheves ytterligere av de grunnleggende forskjellene i *egenskapene*, *naturen* og *retningen* til disse to aspektene. Kjærlighet, som er tiltrekkende, magnetisk og omgjengelig er gjerne koblende og forenende. Vilje, på den andre side, som er ”dynamisk”, er gjerne bekreftende, separerende og dominerende; den etablerer gjerne et avhengighetsforhold. Så her kan det innlysende nok lett oppstå betydelige konflikter.

Kjærlighet anses vanligvis som noe spontant og uavhengig av viljen, noe som virkelig kan ”skje” på en måte som kan stride mot vår vilje. Uansett hvor sant dette kan være i innledningen av et følelsesmessig forhold, er det å dyrke tilfredsstillende, varig og kreativ menneskelig kjærlighet virkelig en kunst.

Menneskelig kjærlighet er ikke bare et spørsmål om følelse, et følelsesladet forhold eller legning. Å elske *godt* krever alt som trengs i utøvelse av enhver kunst, i grunnen i all menneskelig aktivitet, nemlig en tilstrekkelig mengde disiplin, tålmodighet og iherdighet. Som vi har sett er alle disse egenskaper ved viljen. Hvis, som kjent, disse er uunnværlige i mestringen av en kunst, det være seg for eksempel å spille et instrument eller synge, male eller utføre hvilken som helst kreativ aktivitet, vil enhver som higer etter å bli god på det området en har valgt seg, naturlig nok være villig til å bruke all den nødvendige tid og energi som øvelsen krever. Og likevel er behovet for en like stor innsats på kjærlighetens område i stor grad oversett eller, hvis ikke den er fornektet, til nød motvillig erkjent.

De mange misforståelsene og konfliktene mellom mennesker som går inn i følelsesmessige forhold gir rikelig med bevis for at det å ”falle for noen” og seksuell og emosjonell tiltrekning i seg selv, ikke er nok for å lykkes i kjærlighet. Etableringen av et vellykket kjærlig forhold innebærer eller krever at man har eller skaffer seg en tilstrekkelig mengde fysisk, psykologisk og åndelig kunnskap som tilsvarer, og i stor utstrekning oppfyller, det som kreves for *god vilje*. Således er *god vilje* og *god kjærlighet* nært forbundet. I likhet med god vilje har kunnskapen som er relevant for god kjærlighet å gjøre med menneskets struktur, dets ulike funksjoner og lovene som styrer dem; og generell differensialpsykologi i alle dens aspekter (se appendiks 5 i *The Act of Will*).

Etter en slik forberedelse kan man effektivt gå i gang med de spesifikke oppgavene som leder til harmonisering og forening av kjærlighet og vilje. Det er tre metoder som egner seg for dette:

- Den første består i å utvikle den svakere av de to, gjøre både kjærlighet og vilje like tilgjengelige.
- Den andre retter seg mot å vekke og deretter manifestere de høyere aspektene av dem begge.
- Den tredje består i å få begge til å fungere sammen i vekselvirkning, på en slik måte at hver av dem vekker og forsterker den andre.

1. Den første oppgaven er å balansere kombinasjonen kjærlighet – vilje ved å øke andelen av den svakere funksjonen i forhold til den sterkere. Emosjonelle mennesker, i hvem kjærlighet dominerer, må sørge for å utvikle viljen sin og i bruke den mer og mer aktivt. På den andre side må viljestyrte typer, for hvem det å bruke viljen er en minste motstands vei, spesielt sørge for at den kjærlige siden av seg demper og danner en motvekt til bruken av viljen, og gjør den godartet og konstruktiv.

Når det gjelder viljen, er målet for treningen av den *å dyrke aspekter av den som kan være mangelfullt utviklet*. Denne dyrkingen krever eliminering av motviljen mot å begynne å trene aktivt. Den uviljen er først og fremst forårsaket av en grunnleggende sløvhhet eller slapphet som finnes i oss alle; men en uforsonlig innstilling til viljen kan også være forårsaket av en overdreven reaksjon mot en tidligere ubehagelig og voldsom maktutfoldelse. Eliminering av slik motvilje kan skje, som jeg nevnte tidligere, ved erkjennelse og verdsettelse av *verdien* av, og *behovet* for en passende bruk av viljen. Det samme kan sies om kjærligheten. Mange mennesker frykter kjærlighet, de frykter det å åpne seg for et annet menneske, en gruppe eller et ideal. Oppriktig og ærlig selvransakelse, eller en analyse gjennomført med en annens hjelp, er måten å oppdage og demaskere, for så å kvitte seg med, disse motstandene og redslene.

2. Den andre metoden, som består i å vekke og dernest manifestere de *høyere* aspektene av både kjærlighet og vilje, avdekker et betydningsfullt generelt poeng. Mange begrensninger og feil i moderne vitenskapelig psykologi har sin årsak i manglende evne til (man kunne si uvilje mot) å erkjenne at det finnes kvalitative forskjeller av nivå, grad og verdi både når det gjelder kjærlighet og vilje. Men vitenskapelig psykologi, som gjør krav på å unngå evalueringer, har gjerne (og i virkeligheten nesten uunngåelig) formulert evalueringer uten å være klar over det. Som Maslow sier: ”Vitenskap baserer seg på menneskelige verdier og er i seg selv et verdisystem.”

At det *å være* er noe som finner sted på ulike plan med forskjellige verdier, er en åpenbar og ubestridelig manifestasjon av evolusjonens store lov, ettersom den utvikler seg fra enkle og grove stadier til mer foredlede og høyt organiserte nivåer. Når vi anvender denne loven på kjærlighetens område, og samtidig holder spørsmålet om forholdet mellom seksualitet og kjærlighet utenfor, er det tydelig at en kjærlighet som er overmektig, eierglad, sjalu og blind befinner seg på et lavere plan enn en som er myk og mild og opptatt av den elskedes person, som søker å gjøre vedkommende godt og ønsker en forening av de beste aspektene i begge personligheter. På et enda høyere nivå finner vi uegennyttig (altruistisk) kjærlighet, med dens brede menneskelige perspektiv, levendegjort av barmhjertighet og trangen til å lindre lidelsene og ondene som plager menneskeheten – kjærligheten som kalles *caritas* eller

agape.² Hvordan kan en da overse forskjellene i evolusjon, plan og verdi i de forskjellige formene for kjærlighet?

Det samme er akkurat like sant og åpenbart når det gjelder viljen, som på sitt laveste plan, som vi har sett, kan være hard, egoistisk, maktsyk og dominerende, nådeløs og ondskapsfull. På høyere plan er viljen derimot styrt mot mål og hensikter uten egoisme og egosentrisk innhold. Beveget av en slik vilje er den enkelte tilbøyelig til å etablere nære forhold med andre mennesker, og vil være innstilt på å alliere sin vilje med andre i konstruktive øyemed. Når de grunnleggende menneskelige behovene er ivaretatt, trer trekk-kraften av det som Maslow har kalt de høyere behovene gradvis frem og gjør seg gjeldende, og trekker oss mot stadig større utvidelser av bevissthet og realisering. Dette skjer ikke bare på kjærlighetens og viljens områder, men også i forbindelse med funksjoner som begjær, forestillingsevne og mental aktivitet. Vi kan bevisst velge å stimulere og fostre denne naturlige utviklingsprosessen og veksten ved å gjøre kompetent bruk av ulike psykosynteseteknikker, som visualisering, kreativ forestilling, "idealmodellen", forvandling og foredling (sublimering).

3. Den tredje metoden sikter mot en gradvis sammensmelting av kjærlighet og vilje til en ny synergi. Den utgjør en grunnleggende del av psykosyntesen, prosessen hvor mangfoldet av tendenser, de autonome, ofte motstridende elementene, går inn i en økende harmonisk samhandling, som kulminerer i deres endelige sammensmelting i det integrerte mennesket.

Alt dette, så enkelt formulert som det med hensikt er gjort her, virker elementært og selvsagt; og likevel vil enhver som setter seg fore å praktisere det innse hvor vanskelig det er. I drøftingen av dette emnet må derfor ikke, som ellers i dette studiet, bruken av uttrykk som er enkle, lett forståelige og så utekniske som mulig, få leseren til å tro at jeg mener at disse tingene er enkle og lette å få til å fungere!

Den gradvise sammensmeltingen av kjærlighet og vilje kjennetegnes gjerne av perioder av varierende lengde hvor ytre omstendigheter eller indre behov kan gi en midlertidig dominans av den normalt svakere eller mindre utviklede funksjonen. Et enkelt eksempel på dette er en "viljestyrt" mennesketype som forelsker seg; et annet eksempel er måten en katastrofe, som en flom eller et jordskjelv, kan vekke humanitære følelser og en følelse av menneskelig solidaritet i et vanligvis selvsentrert og ufølsomt individ. I en kjærlighetsstyrt type kan trangen til å oppfylle sin kjærlighet vekke viljen i slik grad at vedkommende for en tid fokuserer energiene sine på måter som fører til at det en lengter etter blir oppfylt.

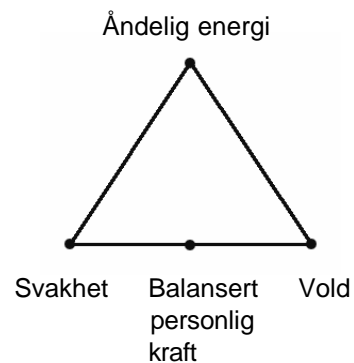
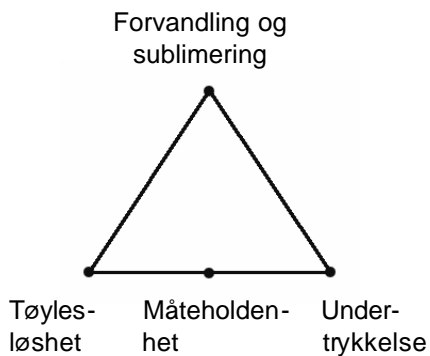
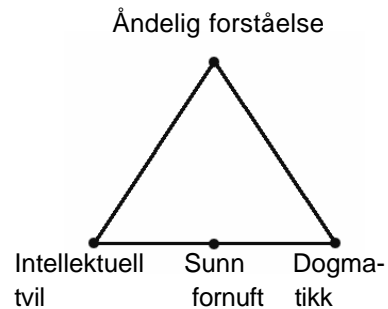
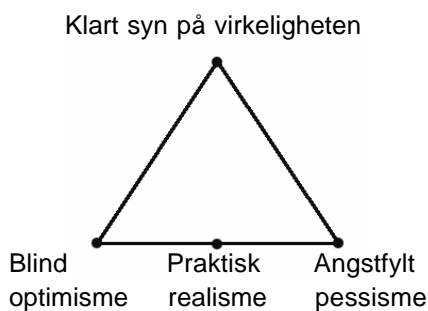
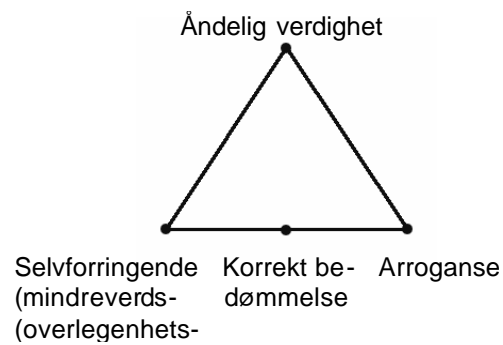
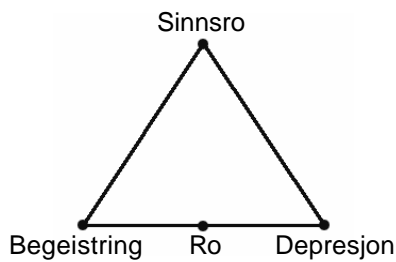
Prinsippet og teknikken for Syntese

Hvis viljens ulike stadier, egenskaper og plan tilsvarer kjærlighetens, og det er tatt hensyn til de komplekse vekselvirkningene mellom dem alle, noe som virkelig er nødvendig, vil det stå klart at et vellykket forsøk på å oppnå en syntese mellom kjærlighet og vilje krever mye praktisk smidighet. Dette fordrer at man hele tiden er "til stede", er konstant oppmerksom fra det ene øyeblikket til det neste. Mange aktuelle åndelige bevegelser og tilnærminger understreker helt riktig at dette blir, og har vært, praktisert i stor utstrekning i Østen.

Men denne oppmerksomheten, denne holdningen til å opprettholde et bevisst indre "nærvær", opphører ikke med observasjonen av det som "skjer" i en selv og i den ytre verden. Den gjør det mulig å gå *aktivt inn* og *forplikte* seg, ikke bare som en observatør, men også som *en som*

² [Caritas (lat.); nestekjærlighet, barmhjertighet. Agape (gr.); kjærlighetsmåltid, fellesmåltid som i den kristne oldkirke ble holdt i forbindelse med nattverden.]

vil, en *styrende instans* i spillet med de forskjellige funksjonene og energiene. Dette kan gjøres gjennom å bruke prinsippet om selventifikasjon (se øvelse for identifikasjon i appendiks 1 i *The Act of Will*; disidentifikasjon fra fragmentert psyke og identifikasjon med Selv). Fra jegets gode utkikkspunkt er det ikke et *kompromiss* mellom kjærlighet og vilje som forsøkes oppnådd, men en *syntese*. De to elementene absorberes inn i en høyere enhet som består av egenskaper som går utover (transcenderer) de som finnes i hver av dem. Forskjellen på en slik syntese og et rent kompromiss er grunnleggende. Dette illustreres for en mengde ulike situasjoner i de følgende triangeldiagrammene.

Syntesen mellom kjærlighetens og viljens stadier, egenskaper og plan må bevirkes på måter som dette. Videre forskning skissert i Viljeprosjektet (se del III i *The Act of Will*) bør rette seg mot å bringe på det rene, gjennom eksperimenter, hvordan hver og en av disse syntesene best kan frembringes. Slik aktiv årvåkenhet og styring krever at man bruker *visdom*.

Akkurat som viljen er heller ikke visdom moderne i dag. De fleste har et fastspikret bilde av en vis person – en som er hevet over og befinner seg langt unna livets såkalte "virkelighet". En av psykologiens oppgaver må være å gjeninnføre visdom gjennom å fremme en sannere forståelse for dens vitale, dynamiske og kreative natur. Dette bildet av visdommen er treffende fremstilt av Hermann Keyserling i *The Recovery of Truth*:

Kineserne, som vet mer om visdom enn noe annet folk, betegner den vise som en kombinasjon av ideogrammene³ for vind og lyn; vis, for dem, er ikke den opphøyde gamle illusjonsløse mannen, men den som, i likhet med vinden, raser voldsomt og uimotståelig frem på sin vei og ikke kan stanses eller gripes på noe punkt i sin fremferd; som renser luften som lyn, og slår ned der det er behov for det.

Like paradoksalt som dette kan høres ut, må jeget bruke den *vise viljen* for å syntesere de forskjellige stadiene av kjærlighet og vilje. Denne prosessen kan gjennomføres fordi et grunnleggende trekk ved visdom er makten til å ”leke med motsetninger”, å regulere vekselvirkningen mellom diametralt motsatte krefter og funksjoner, og derigjennom etablere en dynamisk likevekt og syntese, uten å ty til kompromiss, men snarere ved å regulere *fra et høyere nivå*. Denne generelle prosessen er beskrevet i min artikkel ”Balansering og syntese av motsetninger”. Her følger noen få eksempler som kan tjene til å vise hvordan den vise viljen fungerer i forskjellige situasjoner, og peke mot foreningen av kjærlighet og vilje.

Polariteten mellom ”sinn” og ”hjerte”, mellom fornuft og følelse (*logos* og *eros*) reguleres, først av erkjennelsen av deres respektive funksjoner og av det legitime handlingsområdet for hver av de to funksjonene, slik at den ene ikke dominerer den andre. Dette kan følges av et gjensidig og økende samarbeid, og av at de trenger inn i hverandre og til slutt kommer til en syntese så godt formulert av Dante med ordene ”intellektuelt lys fylt av kjærlighet”.

Polariteten mellom følsomhet og mottakelighet (*pathos*), og dynamikk eller bekreftelse (*ethos*), som i en videre betydning tilsvarer psykoseksuell polaritet – for førstnevnte rolle er den feminine og sistnevnte den maskuline formen – kan også til å begynne med styres av en balansert tilpasning, som etterfølges av en kreativ syntese.

Den grunnleggende polariteten mellom den menneskelige personligheten som et hele og det transpersonlige Selv kan også opphøyes i en enhet. Dette er målet for en lang forvandlingsprosess som innebærer en lengre serie konflikter, tilnæringsmåter og kontakter, som hver skaper en delvis eller mer utvidet sammensmelting: kort sagt en transpersonlig psykosynteseprosess. Dette er den høyeste anstrengelsen, det sentrale dramaet i mennesket som, bevisst eller ubevisst, higer mot dette målet, eller skyves mot det gjennom sin manglende evne til å finne varig tilfredsstillende eller sann fred så lenge det ikke er oppnådd. Fasene og metodene i en slik sammensmelting og syntese er beskrevet på en foreløpig eller preliminær måte i *Psychosynthesis*.

Disse forskjellige likevektene, tilpasningene og integrasjonene kan frembringes på mange måter. I en del tilfeller innledes de av intense kriser og konflikter. Andre ganger nås de på mer harmonisk vis gjennom en gradvis reduksjon av pendelsvingningene mellom de to ytterlighetene. En klar forståelse for denne psykosynteseprosessen gjør en i stand til å samarbeide aktivt med den, og oppnå den lettere og raskere. Den grunnleggende betingelsen er, som nevnt tidligere, å unngå å identifisere seg med den ene eller den andre av de to polene, og kontrollere, omdanne og styre energiene deres fra et høyere forenende senter av oppmerksomhet og kraft.

Fra *The Act of Will*

Oversatt av Trond Øverland, www.muligheten.no

³ [Ideogram; ordbilde, ordtegn.]